

Trage vragen voor natuur- en landschapsbeleid

Het terrein van natuur en landschap kent ook voor de komende jaren veel belangrijke beleidsopgaven. Vele daarvan zijn ook bekend en te lezen in kennisagenda's en beleidsnota's van diverse overheden en maatschappelijke organisaties. Bovenaan deze lijsten staan onderwerpen zoals klimaatadaptatie, biodiversiteit, landschap, Europese regelgeving, gebiedsprocessen of realisatie van de Ecologische Hoofdstructuur. Ik beperk me hier daarom tot het benoemen van enkele trage vragen, vragen die zijn ingebed in maatschappelijke patronen en zich langzaam maar onontkoombaar aandienen (Kunneman, 2005).

Allereerst noem ik de 'hijgerigheid', die het gevolg is van een veranderende relatie tussen overheid, politiek en maatschappij. De traditionele politieke partijen verliezen hun agenda-vormende macht. Daarvoor in de plaats komen one-issue partijen, individuele burgers of populistische politici met de media als belangrijke katalysator. Op veel plekken binnen de overheid leidt dit al tot hijgerig beleid, meegolvend met populistische oneliners en tijdelijke hypes en ondersteund met uitgekiende communicatiestrategieën. Het resulteert in minder integrale afwegingen en op termijn ook in vermindering van legitimiteit en vertrouwen. Deze ontwikkeling kan grote consequenties hebben voor het natuur en landschapsbeleid, dat grotendeels gebaat is bij enige (niet teveel) luwte en continuïteit.

Ten tweede noem ik de vicieuze cirkel rondom juridisering. Juridisering duidt op een trend waarin verhoudingen binnen de overheid, tussen de overheid en burgers en tussen burgers onder-

ling voorwerp worden van een steeds fijnmaziger net van regels en procedures die door de rechter worden gewaarborgd. De negatieve connotatie ontstaat wanneer burgers/organisaties buiten de politieke arena hun gelijk proberen te halen via de rechter of wanneer dezelfde burgers/organisaties worden 'afgescheept' met juridische ingewikkelheden wanneer het gaat om onderwerpen die voor hen wezenlijke waarden representeren. De continue accumulatie van ingewikkelde wet- en regelgeving, in het natuur- en landschapsbeleid sterk gelegitimeerd door Europese richtlijnen, jaagt dit proces verder aan. Overheid en civil society komen met elkaar in een vicieuze cirkel terecht waaruit steeds vaker uitkomsten resulteren waar niemand echt blij mee is en die de onderlinge kloof vergroot.

Ten derde noem ik het prefereren van optimale balansen boven vitale verbindingen. Gebiedsprocessen hebben veel potentie voor vitale verbindingen maar er is ook continu de verleiding om te verzanden in een fantasieeloze consensus, een verzameling leuke projecten met een strik erom, ambitieuze plan die in de kast blijven liggen, moerassen van stuur- en projectgroepen en het uitsluiten van actoren die niet van participeren houden. In de relatie tussen gebiedsprocessen en rijksbeleid is er een voorkeur voor het scheiden en afbakenen van verantwoordelijkheden boven het zoeken naar krachtige koppelingen met ruimte voor leren en innoveren. Verbindingen tussen gebieden onderling lijken vooralsnog op de lange baan te zijn geschoven. Natuurlijk zijn er uitzonderingen. Processen waarin actoren met elkaar echt de plek der moeite betreden, conflicten naar voren halen, rust organiseren voor

C.J.A.M. Termeer

wederzijds begrip en vertrouwen en elkaar niet laten vallen wanneer het moeilijk wordt. Juist op de terreinen van natuur en landschap is het belangrijk om vitale verbindingen te creëren tussen waarden, activiteiten en schaalniveaus die bovendien robuust zijn in de tijd. Dit vergt

leiderschap en is niet eenvoudig in een institutionele context gericht op optimale balansen en aangejaagd door hypes en juridisering.

Voor trage vragen is trage kennis nodig!

Agrarisch natuurbeheer in gewijzigde omstandigheden

*C. van Bruchem en
H.J. Silvis*

Het beheer van natuur en landschap door agrariërs heeft de afgelopen decennia een grote vlucht genomen. Voor een deel is dit te danken aan het besluit om agrariërs – en andere particulieren – meer in te schakelen bij de realisatie van de Ecologische Hoofdstructuur en minder het accent te leggen op aankoop van grond door de overheid. Behalve politiek-maatschappelijke overwegingen lag aan die accentverschuiving ook de gedachte ten grondslag dat dit voor de overheid goedkoper zou zijn dan aankoop, althans op korte termijn.

Voor de verklaring van de forse groei moeten echter ook andere factoren worden genoemd. Een ervan is de melkquotering, die er voor zorgde dat er in verschillende opzichten ruimte kwam op melkveebedrijven. Een deel van die ruimte kwam ten goede aan het beheer van natuur en landschap. Daarnaast was de inkomensontwikkeling in verschillende delen van de agrarische sector vrij matig, waardoor boeren op zoek gingen naar nevenactiviteiten die inkomen opleverden (Van Bruchem en Silvis, 2008).

Het valt te betwijfelen of de omstandigheden in de komende periode nog (even) bevorderlijk zullen zijn voor het beheer van natuur en landschap door agrariërs. Zo ziet het er naar uit dat de agrarische markten de komende tijd minder overvoerd zullen zijn dan in de afgelopen decennia en dat de landbouwprijzen hoger zullen zijn, of althans minder snel zullen dalen. Dat betekent aan de ene kant dat de landbouw in gebieden met natuurlijke handicaps of andere beperkingen minder onder druk zal staan. Volgens de recent gepubliceerde ‘Houtskoolschets’ van minister Verburg (2008) moet daarbij vooral worden gedacht aan de Nationale Landschappen en aan de Natura 2000-gebieden. Echter: met handhaven van de landbouw als zodanig kun je hooguit een deel van de in de Houtskoolschets genoemde maatschappelijke waarden overeind houden. Dat vergt gericht beleid.

En dan komen we bij de andere kant van de medaille van de hogere prijzen: de opbrengstenderving als gevolg van beperkingen ten behoeve van natuur en/of landschap zal dan groter zijn dan bij voortzetting van de tendensen van het